

ŠT. JURIJ

Vaščani Vina si grade cesto

Leto je mimo in prav je, da se ozremo nazaj in hitro pregledamo, kaj smo storili in ustvarili. Ugotovimo lahko, da je bilo ne glede na velike politične in druge spremembe za našo krajevno skupnost uspešno. Letni plan smo v celoti izpolnili, če ne celo presegli. Izvajali smo tudi vse dolgoročne načrte. Seveda pa je pred nami še veliko dela.

Razveseljivo je, da so krajinjasi vasi VINO uspeli pred zimo opraviti vsa zemeljska ter utrjevalna dela na krajevni cesti, tako da bo dobro pripravljena na polaganje asfaltne mase. To delo je predvideno za prvo polovico leta 1992. Povedati je treba, da so krajinjasi celoten znesek za doslej opravljena dela na cesti zbrali sami, kar ni malo. KS pa jim je s sredstvi iz krajevnega samopriskpevka omogočila vrtnenje ter miniranje v kamnolomu.

V delu je tehnična dokumentacija za mrliško vežico, ki bo na vrsti prihodnjega pomlad. Poudariti moramo, da so finančno zaključena vsa dela, ki so se v KS izvajala v letu 1991, kar je nam vsem lahko v zadovoljstvo. Poleg gospodarske dejavnosti pa se je v naši krajevni skupnosti začelo odvijati tudi kulturno življenje, ki mu je dala polet že večkrat omenjena uspeša prireditve Večer na vasi. Potekajo tudi razni tečajji, pravkar se končuje kuharski tečaj za dekleta in žene. Oba tečaja sta na zadovoljstvo vseh zelo dobro obiskana. Za pomoč pa se moramo zahvaliti naši osnovni šoli, predvsem g. učiteljicam in vodji šole, ge. Mojci Vidic. Zelo dobro sodelujemo, saj nam šola posoja svoje prostore tudi za druge dejavnosti kot so izvedba Večera na vasi, razni tečajji, vaje pevskega zbora in oktetov in razna srečanja.

Zato se je svet KS odločil, da šoli v zahvalo podari TV sprejemnik, ki bo koristil vsem našim šolarjem. »Hvala za televizijsko, ki ste nam jo poklonili,« je

zapisala Urška iz 3. razreda. »Zelo smo si jo želeli. Rada bi gledala poučne oddaje, risanke in Alfa-Joži, prav tako iz 3. razreda, pa: »Vsi učenci smo se razveselili televizije. Objubljamo, da jo bomo radi gledali. Včasih bomo gledali tudi kak film in risanko.« K temu so dodali učitelj podružnične šole Ane Galetovi iz Št. Jurija: »Tudi učitelji smo si že dolgo želeli, da bi tudi naša šola in naši učenci imeli televizijski sprejemnik. Pri pouku ga bomo radi uporabljali. Zelo smo ga veseli in se iskreno zahvaljujemo vodstvu krajevne skupnosti.«

V KS so pripravili tudi nabirko za begunce in na območju župnije in KS Podtabor-Št. Jurij zbrali in posredovali v skladišče slovenske Karitas v Ljubljani 590 kg krompirja, 76 kg fižola, 20 glav zelja, 125 kg pšenice, 160 kg koruze, 190 kg korenja, kolerabe in repe, 5 kg masti, 24 kozarcev vložene zelenjave, 50 jajc, 31 kg moke, 10 kg sladkorja, 8 kg medu, 75 paketov raznih živil, 44 paketov raznih oblačil, 5 parov obutve in 33.400 tolarjev.

Za otroke iz KS Podtabor-Št. Jurij pa je bil najbolj prijeten dan v petek, 6. decembra, ko je v poznih popoldanskih urah najmlajše v dvorani v Mali vasi obiskal Miklavž. Otroci nižjih razredov so predstavili nekaj pesmic in recitacij, domača mladinska dramska skupina je uprizorila skeč Praznovanje Miklavža in z njim še bolj razburila otroško neučakanost po darilih, program pa je zaključila skupina vzgojiteljic iz Grosupljeja z igrico o zajčku in lisici. Končno se je prikazal tudi Miklavž v spremstvu angelčkov in parkljev, ki je v svojem košu prinesel darila za predšolske otroke. Obiski prireditve pa je prinesel obilo veselja tudi prirediteljema. Svetu KS in Kulturnemu društvu, saj je bilo v dvorani mogoče še več odraslih, kot je prišlo otrok.

SVET KS ŠT. JURIJ

Svet KS Št. Jurij vleče učinkovite poteze za promocijo svojega kraja. Med drugim je založil tudi razglednico, ki jo objavljamo, že sedaj pa se je začel pripravljati na prireditev »Večer na vasi«, ki je lani že v prvem poskusu zelo lepo uspela.

STARA IMENA KRAJEV

Št. Jurij in Šentjurci

Krajevna skupnost Podtabor je izvedla referendum, na katerem se je velika večina prebivalstva odločila, da postane Podtabor spet nekdanji Št. Jurij. Starodavno poimenovanje po patronu župne cerkve je bilo »popravljenost« 1953. leta, ker je s svojo cerkvenostjo oz. verskostjo motilo skladje »naprednih časov«, ko so skozi opij socializma propagirali komunistični raj.

Prav je, da se spoštujejo želje prebivalstva glede imena njihovega kraja! Najstarejši znani zapis Šentjurja sega v leto 1357 in se glasi nemško Sand Gorgen. Listino hranijo v Državnem arhivu na Dunaju. Lepo bi bilo, če bi se Šentjurci potrudili in si listino s prvih navedenim imenom svojega kraja preskrbeli. V naslednjih 6 listinah iz 15. stoletja – od leta 1436 do 1485 – se glasi ime Sand Jorigen, Sand Jürgenn in Sand Jorgen. Slovenska oblika Šent – ali skrajšano Št. je nastala iz nemškega Sand/sant, ta pa iz latinske besede sanctus, t. j. sveti. V angleščini in francoščini se glasi Saint, torej je močno razširjena.

V Republiki Sloveniji zdaj nobenega kraja, ki bi se uradno začel s Št., bili pa so do leta 1952, tako npr. tudi Št. Vid in Št. Pavel v naši občini. Preimenovalna čistka je bila glede tega popolna. Na slovenskem delu avstrijske Koroške pa je še 38 takih krajev, npr. Št. Vid ob Glini, Št. Jakob v Rožu, pa tudi Št. Jurij, severno od Celovca. V nad 30 krajevnih imenih v Sloveniji se Št. izpisuje in piše skupaj z drugim delom besede, tako npr. Šentilj, Šentrupert itd. V okviru 100 krajevnih imenih pa se je začetni Šent- obrusil in iz Št. Danijela je nastal Stanjel, iz Št. Kancijana je nastal Škočjan, iz Št. Marjete je nastal Šmarjeta, iz Št. Mavricija je nastal Šmaver ali Šmarca, iz Št. Marije je nastalo Šmarje itd.

Za besedo šent v pomenu sveti je značilno, da se v slovensčini pojavlja samo v krajevnih imenih, zato menda je Slovar slovenskega knjižnega jezika sploh ne navaja. Št. je pridevnik, in sicer oblikovno nespremenljiv, daljša oblika Šent – pa se piše samo skupaj z drugim delom imena. Oblika

Št. more stati samo pri krajevnem imenu, v imenih prebivalcev pa jo je treba izpisovati v polni, neskrajšani obliki.

Po pravilih slovenskega knjižnega jezika je torej prebivalec Št. Jurija samo Šentjurijec ali Šentjurijčan, pridevnik pa se knjižno glasi šentjurjski kot je knjižno edino pravilno in smiselno reči, npr. da gremo v Št. Jurij ali v Šentjurij. Ker vsi dobro vemo, da prebivalci Podtabora sami sebe imenujejo Šentjurci, kar se knjižno glasi Šentjurci, in da se mnogi od njih dnevno vozijo v Šentjurje, ne v Št. Jurij, je v skladu z resnično krajevnostjo raba imena njihove vasi samo Šentjurje. Iz ljubezni do jezikovne resničnosti in z njo usklajene jezikovne oblike zato Šentjurcem predlagamo oz. svetujem, da se odločijo za resnično živo ime Šentjurje, ne pa za zgodovinsko, vendar mrtvo obliko Št. Jurij.

Naj se odločijo tako ali drugače, želim jim lepe božične praznike in veliko sreče v novem letu, enako pa tudi prebivalcem Starega Apna, ki se bojo preimenovali nazaj v Škočjan. J. MÜLLER

Staro Apno: predvsem ceste

Na redni seji Sveta KS Staro Apno je bil sprejet predlog plana za leto 1992.

Kot prvenstvena naloga se nam zastavlja asfaltiranje odseka lokalne ceste Staro Apno – Velike Lipljene. Dolžina odseka je 1700 metrov, široka pa bo cesta 5 metrov. Zemeljska dela so na trasi že opravljena, potrebna je le še temeljita priprava cestišča za asfaltiranje. Lastna udeležba krajevne skupnosti pri teh delih je bila zajeta v 5-letnem namenskem samopriskpevku, ki je že potekel. V njegovem okviru so bila financirana zemeljska dela na omenjenem odseku. Prav tako bi v okviru samopriskpevka bilo vredno poskusiti najti stik s KS Št. Jurij in izpeljati asfaltiranje še na kratkem odseku do Št. Jurija, kjer so zemeljska dela prav tako končana. Tako bi bila trasa Grosuplje – Turjak v celoti asfaltirana.

Kot druga naloga se zastavlja ureditev in obnova staro-apnenskega oziroma škočjanskega pokopališča.

In še tretja naloga: poskusiti bi morali začeti obnavljati šolsko poslopje v Starem Apnu, ki že skoraj 20 let ne služi svojemu namenu, prav tako pa urejati njegovo okolico.

SVETO MAROLT

- Vulkanizer
- METOD GLOBOKAR
- Cikava 38
- tel. 772-298
- želi svojim strankam veselje
- Božič in srečno novo leto 1992
- in jim še naprej zagotavlja solidnost ter konkurenčne cene

Zgodba o olivi

Oliva je majhna zelena ali temnorjava kroglica, ki zraste na oljki, posebno dobro pa se prilježe k pršutu. Tudi v Grosupljem imamo olivo, ki pa je rumene barve, a je ravno tako povezana s hrano. Delikatosa Oliva stoji ob grosupeljski knjižnici, njuni lastnici pa sta dve prikupni gospe, Nena Baša in Ljuba Prezel, obe ljubljanki.

»Dolgo sva po oglaših iskali primerno trgovino, ki bi jo lahko kupili, saj sva se hoteli ukvarjati s hrano,« pravi Nena. »Veliko lokalov sva si ogledali, na koncu pa sva se odločili za Grosuplje, saj je lokacija delikatose zelo dobra, hkrati pa je tudi prejšnje stanje te hišice omogočalo uresničitev najinih idej, seveda s pomočjo arhitekture. Najtežje je bilo na tako majhen prostor toliko spraviti.«

Sprva sta hoteli odpreti trgovino z bio prehrano, toda Grosuplje je premajhno za kaj takega. Ker sta ugotovili, da nimamo nobene delikatose, sta se raje odločili zanjo. Obe sta gurmanki in radi dobro jesta. Želita pa tudi, da bi dobro jedli kupci, ki prihajajo v Olivo. V njej so zato številne specialitete, vsega skupaj je od 800 do 900 različnih artiklov. Ponujajo se domače specialitete zasebnih mesarjev, kot sta Mlinarič iz Lesc in Lajči iz Plešivca, pršute in mortadele pa dobivata v MIP-u.

»Veliko časa sva hodili po različnih mesarijah an po svojem okusu izbrali najboljšo,« pravita.

»Okoli se v Olivi lahko napase na številnih vrstah kruha, od diabetičnega, koruznega in ajdovega do polnozrnatnega, na krofih, ježkih, buhteljih, ki jih pečeta Žito in pek Pečjak. Vsak dan so na voljo različne sveže solate – francoska, če je veliko zanimanja tudi ruska, švedska, ki jih lahko naredijo po naročilu, na voljo pa so tudi tatarci, kaviar, losos, rakci in školjke za zahtevnejše kupce. Tudi olive (poleg druge zelenjave) na manjkajo, polnjene z mandeljni, papriko, zelene, črne...»

Posebej velika pa je izbira sirov od običajnih do camemberta, brieja, kozjega sira. »Sir vedno zavijava v povoščen papir, da se ne posuši, pa tudi strankam priporočava, da ga doma zavijajo v prozorno folijo in ga spravijo v hladilnik, da bo dalj časa svež.« Specialiteta delikatose je sirova plošča, ki jo po naročilu (kot tudi različne narezke) lastnici pripravita iz petih vrst sira po želji stranke, orehov in oliv. Priporočata, naj k siru na vsak način pijemo kakovostna bela vina, rulanec, muškati otonek, beli pinot; temni krasiki teran pa gre zelo dobro k pršutu. Za praznične čase nudita arhivska vina, srebrno in zlato penino in Valvazorja, kupci pa lahko naročijo lepo novoletno darilo, »košaro dobrot«, s klobasami, kavo, vinom, ... ki jo podjetni gurmanki aranžirata in tudi dostavita.

Srečno 1992 ob dobrotah iz Olive voščita svojim strankam Nena in Ljuba in vabita vse, ki v Olivi še kaj pogrešajo, naj se oglašijo s svojimi zamislimi.

ANA KRIŽNAR

SPOMINI NA DOMAČO VAS

Poličani in les

V oktobrski številki tega časopisa sem v Spominih na domačo vas prikazal nekaj temeljnih značilnosti Police. Ker sem prispevek končal z lesom oziroma izredno pomembnostjo lesa v življenju nekdanjega Poličana, naj zadevo današnjemu prispevek poudari in pojasni.

Vzvišeni svet s predalpskimi, dolenskokraškimi značilnostmi je – po mnenju opazovalcev in opažanju tistih, ki ga bolje poznamo – kaj primeren za obdelovanje zemlje, za živinorejo, razne obrti in še kaj. Od obrti, ki so svoj čas cvetele po vaseh, zlasti v hribovskih, odmaknjenih od takratnih redkih cest in prometnih povezav z mesti, je tudi na Polici najbolj izstopala lesna z nič koliko podobrtmi oziroma rokodelstvi. Kraška tla, dokaj drugačna od pravih kraških tal, so v tem predalpskem kompleksu povsem drugačne narave, ne le zaradi drugačnih kamenin, ampak tudi zaradi bližine planin in deloma panonskega vpliva. Temu primerna, morda bolje rečeno – iz tega pogojevana je rast drevesnih vrst od listavcev do iglavcev, kakor tudi grmičevja.

Dolenjski gozdovi so povečini mešani. Neredko sem opažal, da sledi poseki iglavcev gozd listavcev in obratno. Na splošno pa ne bi mogel z gotovostjo trditi, da se to dogaja dosledno, kajti izjeme so vsepovsod. Vsekakor pa med listavci prevladujejo: bukev, gaber, hrast, jelša, breza, javor, maklen in jesen. Manj je akacije in topole. Med iglavci gospoduje smreka, po nekaterih gozdovih pa bor, precej manj pa je hoje. Tu pa tam naletimo na macesen in na manj rodovitnih tleh na brinove grmiče. Blizu domačij raste divji kostanj, redko brest in dren. Lipa, simbol slovenstva in nekdanj slovanstva, pa raste kjerkoli,

a najbolj priljubljena je bila sredi vasi in na kmetijskih dvoriščih, in to zaradi cenjenega lipovega cvetja, iz katerega so gospodinje domala za vsako boleze kuhale čaj, ki je po tej vojni prišel na slabši glas, češ da dviga bolnikovo temperaturo.

Po vrtovih blizu kmetij oziroma gospodarskih poslopij so uspevale najrazličnejše vrste sadnega, zelo malo pa okrasnega drevja: jablane, češnje, hruške, češplje, cibare, višnje, tu in tam tudi marelice in breskve. Moj oče in njegov brat, stric Martin, sta pa po vseh senožeih v glogova stebila naceplila nepšlje, ki jih nisem nikjer drugje opazil.

Zanimiva se mi pa zdi redkost pravega kostanja. Ta uspeva predvsem tam kjer raste vinska trta. Toda tudi na Polici je svoj čas uspevala, saj sta imela vinograd trgovca in gostilničar Možak in župnik.

Ko sem že pri lesu, ne morem mimo gozdov, za katere so takratni gospodarji skrbeli kot za sadno drevje na domačih vrtovih, travnikih, košeninah in mejah med njivami. Gozd je simboliziral vrednost in bogastvo kmetije. V gozdu si je gospodar nasekal in našagal drv za kurjavo, posebno za dolge zimske mesece, podrl drevesa, primerna za stavbe. Les, v prvi vrsti bukov, hrastov in smrekov so zvozili domov, ga primerno obdelali, obtešali in oblikovali, posušili in uporabili za ostrija hiš in gospodarskih poslopij, za lesene skednje, kozolce, stanovanjsko opremo, pohištvo, za najrazličnejše vozove, posode in ne vem za kaj še, saj so na našem podeželju okoli leta 1900 pa vse do prve svetovne vojne kovino malo uporabljali – železne traverze, obroče (šine) za kolesa, žeblje.

Poznavalci lesa že po videzu

presodijo, kakšno vrednost ima posamezno drevo oziroma za kaj je les tega in onega drevesa najbolj uporaben. Ze pogled na gozd in njegovo lego vzbudi v gospodarju spoštovanje in ljubezen, da ga neguje in pametno gospodarji z njim. Slehernega drevesa v goščavi ali redčavi se loti, ko je čas za odsek, kajti nekatere vrste lesa morajo rasti v gošči, druge v značnem prostoru, tretje na samem, se pravi na planem. Poglejmo samo na veje: brezove in vrbove se spuščajo kakor ženski lasje in se, vitke in gibljive, z lahkoto zoperstavljajo vetrovom in viharjem, hrastove so pa trde, a krhke, da včasih kar buči in hrumi med vejami, da se kodrogrivcu prej odloži veja kakor pa na videz nežni brezi.

Naj po lastnih izkušnjah in branju zadevne literature navedem praktično uporabo najvidnejših lesov, ki so jih naši predniki poznali in cenili. Temeljne vrste dreves so bile: hrast, bukev in smreka. Hrastov les je nosil glavno težo stavb od lesenih hiš in skednjev in kozolcev. Čez hrastove stebre jih ni bilo. Uporabljali so hrastov les tudi za tramove, za nosilce, za sode, škafe, kadi in podobno posodo, za tolkače, pravce, za dna lesenih posod, v katerih so kaj tolkli, za vrata, predvsem zunanja, za preše, špiče pri vozovnih kolesih pa še in še. Bukve s svojim gostim, čvrstim lesom, podobnim hrastovemu, je služila za nešteto predmetov in delov gospodarskega poslopja in hiše: podnice in brunarice podov so bile iz njega, gospodinjinskega poslopja in hiše: podnice in brunarice podov so bile iz njega, gospodinjinske potreščine enako, ne le deske in deščice za pripravo testa, rezanje in seklanje zelenjave, pač pa tudi za žlice, vilice in nože kakor tudi za krožnike, tolkače, za ročaje raznega orodja in drugo. Smrekovina je bila nujna za desetine predmetov: za ostrija, pohištvo, lažjo posodo, ročaje kmetijskega orodja, za žlebove, podboje skednjev, lop in kozolcev... Le malo manj so uporabljali izredno trdi,

čvrsti gabrov les: za komate, ki so z njimi vozili konji in voli, enako za žile in jarme pri dvovpregi, za nekatere celo voz, dalje za ročaje pri orodju... Iz brezovine smo izdelovali tudi zobotrebce, ne pa jo uporabljali le za treske, ki so v dolgih zimskih večerih nadomeščale poznejše petrolejke in današnje električne svetilke; gorele so namreč brez dima! Iz brezovih vej smo izdelovali metle, navadno večje, da so pometale tudi peščena dvorišča, ne le kmečkih hiš, podov in drugih prostorov. Brez bele javorove mize v hiši ni bilo prave svatbe, manjši jedilni pribor in posoda sta pa omizje še popestrila. Boljših pést pri kolesih voz, kakor so bila brestova, niso našli. Leskovina je marsikateroga kmeta, polkmeta, poloobrtnika obogatila, iz nje je namreč izdeloval vitre, od najtanjših do najdebelejših, za desetine vrst kmečkega posodja in deloma orodja: za pletenje korb, košar, cambohov, košaric, cajn, košev, za lese, ročaje orodja, kline pri lojtnikih in lestvah, za zobotrebce... Drenovina z vrta nam je služila za zobe pri grabljah, za kline, a tudi za zobotrebce. Miza iz hruškovega ali češnjevega lesa je bila lahko trpežnejša od javorove. Enako skrinja z bala, ki je bila včasih glavni del baliža, se je v češnjevim ali hruškovim lesom pobahala enako kot s hrastovim ali orehovim. S smolo impregnirana borovina je bila primerna za vlažne prostore – jame, kleti. Kakor telegrafski drogovji iz lesa pravega kostanja, so bili cenjeni železniški pragovi iz borovnine. In končno še LIPA ZELENELA JE ne le za zgoraj omenjeni čaj, ampak si je z mehko lipovino nadarjeni vaški podobar izrezljal razne svete podobe in si s tem služil vsakdanji kruh.

Danes, žal, spet preveč velja izrek GRE SKOZ LES, NE VIDI DREVES! Vsaj spomin na stare korenine naših prednikov vsaj v nas obudi ljubezen do gozda in lesa.

JANEZ SEME